

XIV. VE XV. YÜZYILLARDA OSMANLI HANEDANINDA GERÇEKLEŞEN EVLİLİKLER*

Kübra KARAKOÇ**

Öz: Bu çalışmada genel olarak XIV. ve XV. yüzyıllarda Osmanlı dünyasında evlilik için gerçekleştirilen düğünler ile sünnet düğünleri incelenmiştir. Evlilik düğünleri bir toplumun geleneklerinin en çok göz önüne serildiği olaylardan birisidir. Sünnet düğünleri ise geleneksel kültürel faaliyetlerin din olgusuyla birleşmesiyle dayanışma ve aynı toplumun fertleri olmanın hissedildiği anlardır. Bu düğünler esnasında yöneten ve yönetilenler aynı ortamda buluşurlar. Hayatın bir parçası olan düğünler sosyal bir olay olarak toplum üzerindeki birleştirici ve bütünleştirici özelliğinin yanında aynı zamanda yardımlaşma için yapılan etkinliklerdir. Yönetenin kudreti ve adaleti düğüne yansır. Davetliler güçleri oranında hediyesiyle düğüne iştirak eder. Düğüne davet ve ona icabet toplumda var olan adeta gizli bir toplumsal sözleşmenin yenilenmesi anlamı taşır. Düğüne davet edilmemek ya da davete sebepsiz icabet etmemek sosyal ilişkileri yeniden gözden geçirilmesi gerektirecek kadar önemli olarak algılanır. Hanedan üyelerinin düğünleri siyasi ve diplomatik özellik içerdiğinden düğün merasimleri devletlerarasında resmi protokolü gerektiren önemli bir olay olarak kabul edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Padişahların Evlilik Düğünleri, XIV. ve XV. Yüzyıl Kronikleri.

XIV. AND XV. MARRIATS THAT HAVE BEEN REALIZED IN IN THE OTTOMAN DYNASTY IN THE CENTURY

Abstract: In this study, wedding ceremonies in XIV. and XV. centuries in the Ottoman World were generally examined. Weddings are one of the events in which the traditions of a society are displayed the most. Circumcision ceremonies are the moments when solidarity and being members of the same community are felt when traditional cultural activities are combined with the phenomenon of religion.

* Bu çalışma, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında tamamlanan “*Osmanlı- Bizans Kroniklerinde Düğün Ve Ölüm*” adlı yüksek lisans tezinden faydalanılarak üretilmiştir.

** Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi (Mezun) nisankubra@gmail.com. ORCID: 0000-0003-4271-1508

During these weddings, the rulers and the ruled meet in the same environment. Weddings, which are a part of life activities that are organized for solidarity as well as having unifying and integrating features on society as a social event. The power and justice of the ruler is reflected in the wedding. The guests participate in the wedding with their gifts in proportion to their strength. The invitation to the wedding and acceptance of the invitation stands for a secret renewal of the social contract existing in society. Not being invited to the wedding or not responding to the invitation without reason is perceived as important enough to require a review of social relations. Since the weddings of the members of the dynasty had political and diplomatic features, wedding ceremonies were accepted as important events requiring an official protocol between states.

Keywords: Ottoman State, Circumcision ceremonies of Princes, Weddings of Sultans, XIV. and XV. Century Chronicles.

Giriş

Aile, toplumsal bir birlik oluşturduğu için eski Türk devletlerinden günümüze kadar önemli ve değerli bir müessese olarak görülmüştür. Evliliğin gerçekleşmesi ya da evlilik olması bir aile kurma amacı taşımaktadır. İnsan soyu ve varlığının devam etmesi için evlilik her toplum ya da din için zorunluluktur. Bu doğrultuda evlilik toplumların inancına, gelenek ve göreneklerine göre gerçekleşmekteydi. Fakat bu durum sadece soy devamı için yapılmamakta tarihsel süreç içerisinde değişiklik göstermekle birlikte yapılan evliliklerin amacı da zamansal ve mekânsal şartlara bağlı olarak farklılık göstermektedir.

Osmanlı hanedanına mensup kişilerin gerçekleştirdiği evliliklerin hangi sebeplerle yapıldığı incelendiğinde, evliliklerin pek çok neden ve amaç doğrultusunda yapıldığı görülür. Hanedan üyelerinin evlilikleri birbirini seven iki kişinin hayatlarını birleştirmeden daha ziyade siyasi çıkarlar, toprak genişletme politikası ve daha geniş coğrafyaya hâkim olma istediği, çocuk sahibi olmak, tahttaki hükümdarın vefatı ile hanedanın başına geçebilecek bir erkek çocuk varis bırakmak ve böylece devletin devamını sağlamak nedeniyle yapılan evlilikler olarak görülebilir. Osmanlı devletinde evliliklerin gerçekleşmesinde diğer bir neden ise rivayetlere göre evlenen çiftlerin evlenmeden önce birbirlerini rüyada görmesi ve bunun akabinde herhangi bir şekilde karşılaşmaları nedeniyle karşılaşması neticesinde düğün töreni ile evlenmeleri idi..

Osmanlı devletinde evlilik düğünleri dini inanç doğrultusunda gerçekleşmekteydi. Osmanlı hanedanı İslam inancına mensup olduğu için İslam dini, kültürel, dini ve toplumsal yaşayış biçimlerinin şekillenmesinde önemli derecede etkiliydi.

Osmanlı devletinde yapılan düğünler çeşitli nedenlere dayanmaktaydı. XIV. ve XV. yüzyıl Osmanlı kaynaklarına dayanarak Osmanlı Devleti'nde gerçekleşen düğünler ne şekilde oluyordu? Kız alma merasimleri nasıl gerçekleşiyordu? Düğün esnasında yapılan faaliyetler nelerdi? Düğün öncesi neler yapılıyordu? Çalışmamızda bu sorulara cevap arayacağız.

1. XIV. ve XV. Yüzyıl Osmanlı Sultanlarının Düğün Törenleri

Osmanlı kaynaklarında evlilik ile ilgili bir kadın için dini yönden “helal” kavramı kullanılmaktaydı. Helal ise Allah'ın müsaade ettiği yani evlenmek için uygunluk anlamı taşıyarak yapılacak evlilik için herhangi bir engelin bulunmadığını gösterirdi. Osmanlı hanedanında görüldüğü gibi nikâh şeriat usulüne göre yapılır ve bu da toplum açısından dönemin şartlarına göre resmi evlenme sayılırdı. Çiftlerin Allah katında evlenmesi Allah'ın izin verdiği bir evlilik olduğunun göstergesiydi. Nikâh'ın kısılması da toplum açısından bu denli önem taşımaktaydı.

Osmanlı hanedanında rüyaların evlenme üzerindeki etkisi oldukça büyüktür. Bu görülen rüyalar dönemin şeyhlerine anlatılır ve onlar tarafından yorumlanırdı. Bu rüyaların yorumlanması ile nikâh ve evliliğe adım atılırdı. Ertuğrul Gazi'nin görmüş olduğu rüyayı Şeyh Edebalı'ye anlatması ve şeyhin bu rüyayı yorumlamasıyla Ertuğrul Gazinin oğlu Osman Gazi ve Şeyh Edebalı'nın kızı Bala Hatunun evlenmesi gerçekleşmiştir. Şey Edebalı'nın kızı Neşri Tarihi'nde “Mal Hatun” diye geçerken Oruç Beğ Tarihinde ve Hadidi Tevarih-i Al-i Osman da ise “Rabia” olarak geçmektedir.¹ Eski Osmanlı tarihçileri Şeyh Edebalı'nın kızını Mal Hatun olarak adlandırır, fakat Orhan Gazi'nin annesi olan Mal Hatun Ömer adındaki bir zâtın kızı olmakla birlikte Edebalı'nın kızı Bala Hatundur.² Osmanlı resmi kayıtları yanlış olarak Orhan'ın dedesinin Edebalı olduğunu söyler.³

“Ertuğrul doğru ol şeyhe geldi. Ol gördüğü düşünül ol şeyhe dedi. Eytdi: “Ya şeyh! Düşümde gördüm. Senün koynundan bir ay doğar, gelür benüm koynuma girür. Ve girü göbeğümden bir ağaç biter, gölgesi âlemleri (bütün, cihan, kâinat) dutar. Gölgesinün altında dağlar olur. Her dağın dibinden sular çıkar. Bu sulardan kimi içer ve kimi bağlar bahçeler savururlar, çeşmeler

¹Oruç Beğ, *Oruç Beğ Tarihi (Osmanlı Tarihi 1288-1503)*, Haz. Necdet Öztürk, 1.Baskı, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2014, s.10; Mehmed Neşri, *Kitab-ı Cihannüma Neşri Tarihi*, Haz. Faik Reşit Unat-Mehmet Altay Köymen, C.I, 4.Baskı, TTK Yayınları, Ankara 2014, s.75. ; Hadidi, *Tevarih-i Al-i Osman (1299-1523)*, Haz. Necdet Öztürk, Marmara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1991, s.32.

²Mustafa Cezar, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, C.I, TTK Yayınları, Ankara 2010, s.55.

³İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.I, 7. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1998, s.105.

akıdurlar. Ol uykudan uyandım. Düşüm budur kim dedüm, ta'birini buyurun" dedi. Şeyh eyitti: "Ya yiğit! Düşünün tabiri budur kim: Senün bir oğlun ola, adı Osman ola. Ve benüm dahi bir kızım ola, adı Rabia ola. Andan ol kızımı senün oğlun Osman ala. Ol kızımından anun oğulları ola. Andan bir oğlu ola, adı Orhan ola. Ol Orhan'dan ced-ber-ced padişah olalar. Muştuluk olsun sana kim, padişahlık verildi, senünneslüne dedi. Mübarek olsun dedi. Ertuğrul düşünün ta'birini biliüp Allah'a şükredüp, girü gelip yerinde karar etdi." ⁴

Bu rüyayı gören kişi bazı kaynaklarda Osman'ın babası Ertuğrul bazılarında ise Osman Gazi olarak verilmiştir.⁵ Rüyaların vermiş olduğu mesajlara önem verilir ve yorumlanan mesajlar yerine getirilirdi. Her ne kadar bir rüya sonucu evlenme gerçekleşse de altında yatan başka sebeplerde vardı. Osman Gazi ve Bala Hatun birbirlerini eski bir hisar da görüp tanışıp âşık olmuşlardı. Osman Gazi'nin Bala Hatunu çok beğenmesi üzerine Şeyh Edebalı'den istemiştir. ⁶ Şeyh Edebalı bu istediği kendisinin fakir bir şeyh olması ve Osman Gazi'nin Kayıhan neslinden gelmesi ve kızının çok üstünde ve denk görmemesinden ötürü reddetmiştir⁷. Osman Gazi bu evlilik için Eskişehir Beyine danışıklık etmiş fakat Beğ, Bala Hatunu Şeyh'den kendisi için istediğinde ret cevabı almış bu durumda da kızını Osman Gazi'ye vermek istediğini düşünerek intikam yolunu seçmiştir. Velhasıl Osman Gazi bir gece gördüğü rüyayı anlatıp yorumlattıktan sonra Osman Gazi ile Bala Hatunun evliliğine zuhur düşecek engelli ortadan kaldırmış, düğün cemiyeti sultanlarının izdivaçlarındaki tantana ile değil, Peygamber'in Şeriatına ve göstermiş olduğu misale uygun olarak yapıldı.⁸ Bu evliliğin nikâhını Edebalı'nın müritlerinden "Turgut" adındaki bir derviş akdetti ve Osman onun hizmetine karşılık, cami yakınında ve nehir kenarında bir ikametgâh vaat etti. Müstakil padişah olunca, derviş için bir tekke inşa ettirdi ve mamur köyler ile arazi tahsis ederek vaadini yerine getirdi.⁹ Rüyanın yorumlanmasıyla evlilik gerçekleşmiştir. Ancak bu evliliğin altında yatan sebepler arasında sadece Osman Gazinin âşık olması ve görülen rüyanın etkili olduğunu söylemek yanlış olur. Bu dönemde padişah, fakih, derviş gibi

⁴Oruç Beğ, *a.g.e.*, s.10

⁵Neşri Tarihi, Ertuğrul Gazinin olduğunu belirtirken Aşıkpaşazade Osman Gazi'nin rüya'yı gördüğünü söyler.

⁶Mustafa Cezar, *a.g.e.*, s.55.

⁷Mustafa Cezar, *a.g.e.*, s.55

⁸Hadidi, *Tevarih-i Al-i Osman (1299-1523)*, Haz. Necdet Öztürk, Marmara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1991, s.32.

⁹Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.I, Çev. Mehmet Ata, Haz. Mümin Çevik-Erol Kılıç, İstanbul Medya Ofset Yayınevi, s.67.

din adamlarına danıştırdı.¹⁰ Osman Gazi'nin Bala Hatun ile evliliği Şeyh Edebalı'nın Anadolu'nun toplumsal yapısı üzerinde birlik teşkil etmesini ve Osmanlı beyliğine manevi bir saygınlık kazandırmasının yanı sıra siyasi anlamda da güç elde etmesini sağlayacaktır.¹¹ Osman Gazi'nin diğer bir evliliği Orhan Gazi'nin annesi Mal Hatun adındaki Umur ya da Ömer adında muhtemelen saygın bir beyin kızıdır.¹²

Osmanlı döneminde evlenilecek kadınların İslam dininin evlilik için istediği şartları taşımaları için bir uyum denklik (Biz kandan, sizin gibi al-i cenap kandan)¹³ arandığı görülmektedir. Hanedan mensuplarının evliliğin gerçekleşmesinden önce karşı tarafa bir elçi gönderilmekteydi. Elçiler karşılıklı olarak gönderilir ve evlilik gerçekleşene kadar da iki taraf arasında anlaşmayı sağlardı. Bala Hatun ile Osman Gazi'nin tanışması sonrası elçiler devreye girerek kız istemek için hazırlıkların yapılmasına katkı sağlamışlardı. Konya'dan rütbece büyükler kızı alıp getirip büyük düğünler edip nikâh yaptılar. Osmanlı kaynaklarında geçen "âli düğünler" ifadesinden anlaşıldığı gibi Osmanlı toplumunda düğünler şaşaalı ve gösterişli bir şekilde yapılmıyordu. Düğün sonrası Osman Gazi sabah vakti gusül abdesti alıp sabah namazını kılıp beraberinde süvarilerini, bahadırlarını, dilâverlerini alıp koşu meydanında at binmiş ve adet geleneği olan ava çıkmışlardır. Osmanlı devletinde düğün sonrası at meydanında at binmek ve ava çıkmak bir gelenektir.

"Bir gün Ertuğrul gönlüne bu geldi kim, ol düş kim görmüşdü evayilde, ol düşünüş Şeyh Ede Balı'ya ta'bir etdürmüşti, Hak ta'ala Şeyh Ede Balı'ya dahi bir kız verdi, adını Rabia komuşdu. Ertuğrul, Şeyh Ede Balı'nun kızını Osman Gazi'ye alıverdi, âli düğünler eyledi. Konya'dan Rabia Hatun'u alup gelüp Konya'nun ekâbirleri, uluları hep gelini bile getürdiler. Rabi'a hanumu nikâh edüp verdiler. Ol gece Osman Gazi murat verip murat aldı. Yarındası yiğit yenil, ekâbir ü ayan ulu kiçi at koşusuna çıktılar. Osman Gazi dahi subh vakti durup gusledüp, abdest alup subh namazını kılıp, Rüstem-var ata süvar olup, dilaver, şir-i nerler, bahadırlar, alp erenler koşuya meydana çıktılar, at koşusu etdiler. Adet üzerine av şikâr etdiler."¹⁴

¹⁰Halil İnalçık, *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları (1302-1481)*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 2010, s.21.

¹¹Murat Belge, *Osmanlı'da Kurumlar ve Kültür*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008, s.119.

¹²Murat Belge, *a.g.e.*, s.119.

¹³Mehmed Neşri, *Kitab-ı Cihannüma Neşri Tarihi*, Haz. Faik Reşit Unat-Mehmet Altay Köymen, C.I, 4.Baskı, TTK Yayınları, Ankara 2014, s.75.

¹⁴Hadidi, *a.g.e.*, s.32. ; Oruç Beğ, *a.g.e.*, s.13. XIV. ve XV. Yüzyıl kroniklerinde "Mal Hatun ile Bala Hatun'dan bahsederken tarihçiler bu isimleri karıştırmışlardır.

Osmanlı Devleti'nde evlilik konusunda dikkat çeken diğer bir husus ise çok eşlilik idi. Osmanlı sultanları ya da toplumun erkek fertleri birden fazla kadın ile evlenebiliyordu. Şer'i örf ve adetlere göre İslami açıdan birden fazla kadınla evlenmek caizdi. Şeyh Edebali'nin 120 yıllık ömrü boyunca yiğitliğinde ve pirlüğünde iki eş aldığı görülmektedir.¹⁵

Yapılan evliliklerle sadece çiftler arasında bağ kurulmuyordu. Bu evlilik müessesesi aracılığıyla aileler arasında da bir ilişki kuruluyordu. Günümüzde olduğu gibi akrabalık ilişkisi meydana geliyor ve her biri bacanak, dünür, kaynana, kayın baba gibi unvanlar alıyordu.

Osmanlı Devleti'nde sadece sultanların düğünleri değil beylerin, din adamlarının ya da Osmanlı Devleti'ne komşu tekfurlarının da düğünleri hakkında kaynaklar yetersiz olsa da bilgi sunmaktadır. Sultan etraflarındaki bu kişilerin düğünlerine icabet edebiliyordu. Kimi zaman bu icabet dostluk kimi zamanda düşmanlık doğurabiliyordu. Osman Gazi'nin silah arkadaşı Köse Mihal'in kızını Gül Falnoz Beğ'inin oğlu ile evlendirmesi olayında görüldüğü gibi. Bilindiği üzere Köse Mihal Osman Gazi'nin düğün gecesi at meydanından dönerken Müslüman olmasıyla ¹⁶ tanışık olmuşlardır. Bu dostluk sebebi ile de Köse Mihal etrafındaki tekfurlarının baskısı ile de Osman Bey'e okuyucular göndermiştir. Osmanlı devlet geleneğinde gerçekleşen eğlence ve düğün törenlerine davet etmek amacıyla okuyucular gönderilirdi. Bu okuyucular davet ettikten sonra Osman Bey davete karşılık sürü ile koyunlar göndermiştir. Bu koyunlar düğüne hizmet edenlere yedirilmesi için gönderilmiş aynı zamanda da Osmanlı Devleti'nde böyle bir hediyeleşme gücünün ve gösterişinin sembolüydü. Çünkü düğün öncesi ayrı hediyeler düğün sonrası farklı hediyeler getirilir ya da gönderilirdi. Osman Gazi düğüne geldiğinde ise halılar, kilimler ve sürü ile koyunları saçu¹⁷ olarak getirmiştir. Aynı zaman da gümüş ve altın avadanlık (araç, aygıt, av çantası) okuyucular ile düğün sahibine gönderilmişti. Bu hediyeler mübalağalı şeklinde tarihi kayıtlara geçmektedir. Düğün XIV. ve XV. yüzyıllarda genelde üç gün sürmekteydi.¹⁸

Mübalağa ağır yarak gördü kim adlu düğün eyleye. Düğün esbabı tamam oldu Etrafun kâfirlerine ve tekürlerine okuyucular gönderdü. Ve hem Osman'ı dahi okudu. Ve hem tekürlere dahi haber gönderdi kim: Gelün bu Türk ile aşına olun kim bunun şerrinden emin olasız dedi. Vaade olunduğu

¹⁵Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.12.

¹⁶Oruç Beğ, *a.g.e.*, s. 13.

¹⁷Saçu: Düğün çağırısı, yeni evlenenlere verilen hediye ya da bazı düğün ve şenliklerde ortaya saçılması adet olan inci, maden para, şeker, hububat gibi şeyler.

¹⁸Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.23.

gün geldiler. Düğüne mübalağa saçular getirdiler. Osman Gazi cemisinden sonra geldiler. Eyü halılar ve kilimler ve sürü ile koyunlar getürdi. Ve illa Osman Gazinün saçusını gayatde beğendiler.¹⁹

Düğünlerin nerede yapıldığına dair kayıtlarda yetersiz de olsa malumat bulmak mümkündür. Mesela Bilecik'in fethi esnasında düğünün Bilecik kalesinde yapılmasının planlandığını öğreniyoruz. Pasajın anlatımından kale gibi kapalı ve güvenli yerlerde düğünlerin yapılmasının daha yaygın olduğu anlaşılıyor. Bununla birlikte düğünlerin günümüzdeki kır düğünleri gibi dışarıda sahrada da yapıldığı anlaşılıyor. Yine metnin anlatımından evlilik düğünleri sadece eğlence amaçlı ya da tanışma niyetiyle değil, düğün yerini kale dışına çıkararak kalenin fethini kolaylaştırıcı bir unsur olarak da görüldüğünü gösterir. Aşağıda orijinal metinden anlaşılacağı üzere düğünlere toplumun büyük bir kesiminin de katıldığı anlaşılmaktadır.

Mihail, Osman Gazi'nün bu haberin gelüp teküre haber verdi. Tekür dahi gayet sevindi. Can ile sözünü kabul etti. Mihail'e gine göndürdi. Bir güne va'de olundu kim Osman Gazi dahi anda vara. Ve hem dedi kim: "Bizüm hatunlarımız sahraya öğrenmişlerdir. Bilecük dar yerdür. Düğünü anda etmesünler" dedi. Bu sözü tekür kabul etdi. Düğünü Çakır Bınarı'nda eyledi. Ve hem va'de-i sahilde Osman Gazi dahi öküzlerini yükletdü. Hemişe ileden hatunlara verdi. Sürdüler ahşam karanusından hisara girdiler. Bir iki katar öküz kim hisara girdi. Keçe yüklerinden adam ilen yalın kılıçlar döküldü. Def'i kapucuları paraladılar. Hisarda hod adam az kalmış idi. Ekseri düğüne gitmişleridi. Hisar feht edildi.²⁰

Osmanlı toplumunda kadınlar düğünlere götürüldüklerinde ayrı bir yerde konaklardı. Kadın namus olarak görülmüş herhangi bir durum yaşanmaması için bu şekilde erkeklerin görmediği yerde bulunması uygun görülmüştür. Gerçekleşen bu siyasi faaliyetler neticesinde düğün gerçekleşmemiş düğün mevkiine gelen Osman Gazi fethi gerçekleştirip gelini de alarak²¹ Orhan Gazi ile evlendirmiştir.²² Yarhisar Bey'inin kızı Holofira'nın ismi (Lülüfer = Nilüfer) olarak değiştirilmiştir. Hadidi eserinde Osman Gazi'nin düğün yaptığını belirtmiş fakat bu düğünün nasıl olduğuna ilişkin bilgi vermemiştir.²³

Yine Osmanlı kaynaklarında sıkça karşımıza çıkan rüyalar vesilesi ile yapılan evliliklerden biri ise Aydos tekfurunun kızı ile Gazi Rahman'ın

¹⁹ Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.23.

²⁰ Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.25.

²¹ Müslüman olmasıyla Nilüfer Hatun adını alarak Orhan Gazi ile evlendirilmiştir.

²² Mehmed Neşri, *a.g.e.*, s.105. ; Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.27.

²³ Hadidi, *a.g.e.s.*43.

evliliğidir. Orhan Gazi döneminde Aydos Hisarı'nın alınmasıyla bu evlilik gerçekleşmiştir.²⁴ Kızın gördüğü rüyayı yazıp Orhan Gazi'ye vermesi ile Orhan Gazi tarafından kendilerine birçok mal ve eşya verilmiştir.²⁵

Rüya görülmesi ile evlenmek yaygındı fakat bir fetih sonrası gerçekleşen evlilik fethedilen yerin hâkimi ile akrabalık oluşturulması, kızının alınması siyasi ve toplumsal açıdan Osmanlı Devleti için bir politikadır. Aşıkpaşazade Tarihi'nde verilen bilgiler doğrultusunda Orhan Gazi döneminde gerçekleşen bu evlilik fethedilen yerde kalıcı iskânı sağlamak amaçlı yapıldığını söylemek doğru olur. Bu şekilde bir akrabalık bağı oluşturmak devletin siyasi geleceği için önemli bir noktadır.

Osmanlı Devleti Orhan Gazi döneminde 1331 yılında gerçekleşmiş olan İznik'in fethi sonrasında, fetih yapılan yerde eşleri cenk sırasında ya da açlıktan ölmüş kadınlar getirilerek gazilerin bu kadınlarla evlenmeleri istenmiştir.²⁶ Bu evlilik gerçekleştiğinde ise şehirde onarılp tamir edilen evlerden birisi çiftlere oturmaları için veriliyordu.²⁷ Osmanlı padişahı tarafından verilen bu emir ile dul kadınlar için bir yuva kurma imkânı tanındığı gibi mağduriyetlerinin devlet tarafından telafi edilme gayreti dikkat çekmektedir. Her ne kadar cariyeliğe benzetsek de aradaki ince bir çizgi olan nikâh ile evlendirilmesi Osmanlı Devleti'nin yardım severliğini ve İslami inanç doğrultusunda yaşadıklarını göstermektedir.

Cariyelik "köle" Osmanlı kuruluşundan beri var olan bir durumdur. Kuruluş dönemlerinde savaş sırasında esir alınan cariyeler yaşadıkları daha önceki toplumlarda hukuki olarak serbest "hür" bir statüdeydi. XIV. ve XV. yüzyıllarda cariyelikle ilgili kayıtlar kaynaklarda geçmemektedir. Padişahların ve şehzadelerin cariyeler ile evlendirilmesi II. Bayezid devrinden itibaren görülmektedir.²⁸ Hanedan üyeleri cariyelerle evlenmiş fakat cariyelerle nikâh kısılmamıştır. Çünkü şeriat usulüne göre cariyeye padişahın malı sayılıyordu.²⁹

Orhan Gazi'nin bir diğer evliliği ise III. Andronikosun kızı Asporçe Hatun ile gerçekleşmiştir.³⁰ Fakat kaynaklar bu evliliği dair bilgi vermemektedir.

²⁴Hadidi, *a.g.e.*, s.58. ; Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.46-48.

²⁵Hadidi, *a.g.e.*, s.58.

²⁶Mehmed Neşri, *a.g.e.*, s.159. ; İsmail Hakkı Uzun Çarşılı, s.122.

²⁷Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.59.

²⁸Çağatay Uluçay, *a.g.e.*, s. 22.

²⁹Çağatay Uluçay, *a.g.e.*, s.39-40.

³⁰Mikhael Doukas, *Tarih: Anadolu ve Rumeli 1326-1462*, Çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2008, s.27.dipnot 40; Murat Belge, *a.g.e.*, s.119.

Halil İncalcık; Osmanlı dönemine ait en önemli ve eski belgenin Asporçe vakfiyesi olduğunu ifade etmektedir. 1323 yılında düzenlenerek bu belgede “Osman Gazi b. Ertuğrul’un oğlu Orhan’ın eşi Asporçe Hatun, kendi huzurunda Alâeddin Paşa’yı vakıfları için vekil tayin etmiştir”.³¹Bu kayıtlardan yola çıkarak Asporçe Hatun’un Orhan Gazi’nin eşi olduğunu şüphe kalmaz. Fakat düğünlerinin nasıl ve ne şekilde gerçekleştiğini bilmiyoruz. Orhan Gazi’nin Bizans hanedanına mensup Asporçe Hatun ile gerçekleştirdiği bu evlilik siyasi amaçla gerçekleştirilen evliliklere bir örnektir.

Kantakuzenos’un 1345 yılında rakiplerine karşı Orhan Gazi’den yardımcı kuvvet istemesi ve Orhan Gazinin bu teklifi kabul etmesiyle kızı Teodora’yı Sultan Orhan’a vermeyi teklif etmiştir.³²Orhan Gazi’nin 6.000 kişilik yardımcı kuvvet göndermesiyle Sultan Orhan 1346 yılında VI. Kantakuzenos’un kızı Theodore ile evlenmiştir.³³Kantakuzenos’un kendi yazdığı tarihte Orhan Gazi’nin kızına talip olduğu söylemiştir.³⁴ Anlatıma göre Kantakuzenos Orhan Gazi’ye bir heyet gönderip kızını almasını istemiştir. Orhan Gazi de 30 gemi ile bir hayli süvari ve güvenilir adamlarıyla bir heyeti Silivri’ye gönderir. İmparator, ordusu ve kraliçe ile Silivri’ye gelir.³⁵ Evlilik Bizans İmparatorluğu’nun geleneğine göre yapılır. Kantakuzenos nikâh töreni öncesi Silivri kalesi dışında kendisine bir taht kurdurur. Ertesi gün diğer kızları ile birlikte imparatoriçe gelin adayıyla çadırda kalır. Teodora kurulan bu tahta gelip oturur. İmparator bu tahtın çevresindeki sırma işlemeli perdenin ipini keser. Bunun üzerine perde açılır ve Teodora taht üzerinde görülür. Elinde şamdan tutan Teodora çalan müziğe uygun şekilde hareket ederek etrafında askerler diz çökmüş şekilde düğün töreninde yer alır. Türk heyeti gelini sevinçler içinde alarak ülkelerine götürür. Teodora burada da merasimle karşılanır.³⁶ Bu düğün için olağan dışı görülen bir durum mevcuttu. Düğün Osmanlı topraklarında değil Bizans topraklarında yapılmıştır.³⁷ Orhan’ın Teodora ile evliliği Osmanlı

³¹Halil İncalcık, *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları (1302-1481)*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 2010, s.42.

³²Laonikos Chalkondyles, *a.g.e.*, s. 36-37; Stewen W. Reinert, “Orhan” *The Oxford Dictionary of Byzantium*, ed. Alexander. P. Kazhdam, C.I-III, Oxford Üniversitesi Yayınları, 1.Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991, s.1533.

³³Laonikos Chalkondyles, *a.g.e.*, s.36-37.

³⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.135.

³⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.135.

³⁶Halil İncalcık, *a.g.e.*, s.54.

³⁷Anthony Bryer, *a.g.e.*, s.479.

kaynaklarında geçmemektedir. Bizans kaynaklarında ise Kantakuzenos'un vermiş olduğu çeyizin karşılığında Orhan Gazinin bu evliliğe razı olduğu ve gelen elçileri de hediyelere boğduğu belirtilmektedir.³⁸Theodora'nın çeyizi ile Bursa'ya geldiği 1346 Ocak ayında söz kesilmiştir.³⁹ Böylece bir Osmanlı hükümdarı Bizanslı bir prenses ile evlenmiştir.⁴⁰

1360 -1389 yılları arasında tahta kalmış olan I. Murat'ın yapmış olduğu evliliklere dair bilgiler sınırlıdır. Düstûrnâme-î Enverî'de verilen bilgiler doğrultusunda Sırp çarının kızı ile evlendiği bilinmektedir.⁴¹ Erken dönem Osmanlı kaynakları Murat Hüdavendigârın daha çok siyasi faaliyetlerine ağırlık vermiştir. Osmanlı kroniklerinden ise daha çok oğlu Yıldırım Bayezid'in siyasi amaçla yaptığı evlilikler anlatılmıştır. I. Murat'ın zevcelerinden Gül Çiçek Hatun ile olan evliliği bilinmektedir. Gül Çiçek Hatunun, Rum kökenli olduğu ve Karasi Beyi Aclan Bey'in cariyesi olduğu Orhan Gazi'nin bu beyliği ortadan kaldırmasıyla Bursa'ya getirilerek Murat ile evlendirildiği anlaşılmaktadır.⁴² Düğünün nasıl olduğuna dair bilgi yoktur. XIV. yüzyılda Osmanlıların Bulgar ile temasa geçip onları tanımaları, Rumeli'ye geçişlerinden sonra başlasa da asıl karşılaşmaları Murat zamanının da olmuştur. Türk fethi karşısında mücadele edemeyeceklerini anlayınca Bulgar çarı Şişman, Sultan Murat ile barış yaparak ılımlı bir politika izleme yolunu seçmiştir. Osmanlı himayesini ve vergi vermeyi kabul ederek kızı Mara'yı da Murat Hüdavendigara eş olarak vermeyi teklif etmiştir.⁴³ Murat Hüdavendigâr bu evlilik ile oluşan akrabalık bağlarını da kullanarak Anadolu ve Balkanlarda siyasi üstünlük sağlama politikası izlemiştir. Bu evlilik hakkında bilgiler Enver'inin eserinde verilmiştir. Sultan Murat'ın yanında düşmanın dilini iyi bilen Ömer adında bir hocanın olduğu ve Sultan Bursa'da iken Niğbolu'da bir çar kızının bulunduğunu adının ise Mara olduğu belirtmektedir. Çok güzel bir çehreye sahip olan bu kıza 400 beyin âşık olduğu anlatılmıştır. Akabinde Osmanlı saray çevresinden temsilciler ve Hacı Ömer Niğbolu'ya giderek 40.000 askerin içinden kızı alıp Bursa'ya getirmiş ve düğün yapılmıştır. Kızın kaçırılmasından sonra beyler bu olayın sorumlusu olarak Sırp çarını

³⁸Mikhael Doukas, *a.g.e.*, s.27.

³⁹Mikhael Doukas, *a.g.e.*, s.27.

⁴⁰Anthony Bryer, *a.g.e.*, s.473.

⁴¹Düstûrnâme-î Enverî, *Osmanlı Tarihi(1299-1465); 19-22 Kitaplar*, haz. Necdet Öztürk, 2.Baskı, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2012, s.25-27.

⁴²Murat Belge, *a.g.e.*, s.121.

⁴³Laonikos Chalkkondyles, *a.g.e.*, s.56-57.; Mustafa Cezar, *a.g.e.*, s.114-115. ;Nicolae Jargo, *a.g.e.*, s.155.

suçlamışlardır. Bu durum karşısında Ungurus kralı⁴⁴ Sırp çarına Murat ile savaşması için 70.000 kişilik asker göndermiştir.⁴⁵ Bu bilgilerde yola çıkarak Osmanlı hanedanından ilk Balkanlı çar kızı ile evlenen sultanın Murat Hüdavendigâr olduğu söylenebilir.⁴⁶

Murat Hüdavendigâr görülen başka bir evliliği ise Neşri tarihinde yer verilmiştir. Fakat bu evlilik hakkında herhangi bir kız alma isteme merasimi ya da düğün hakkında bilgi yoktur. Sadece Murad İstanbul tekfurunun bir kızını kendine ve iki oğlunu da İstanbul tekfurunun iki kızı ile evlendirmiştir.⁴⁷

Osmanlı devletinin kuruluş döneminde yazılmış bir Osmanlı tarihi yoktur. Günümüze intikal eden Osmanlı tarihlerinin büyük çoğunluğu Fatih Sultan Mehmet döneminde özellikle II. Bayezid zamanında kaleme alınmıştır. Bundan dolayı kuruluş döneminde gerçekleştirilen düğünler yeterince kroniklere yansımamıştır. Bu dönemde intikal eden bilgiler daha çok siyasi içerikli olaylara aittir. Toplumsal hayata ve düğünlere ilişkin bilgilerin azlığı dikkat çekmektedir.

Osmanlıların evlilik yolu ile kurulan akrabalık ilişkisi ile yeni müttefikler kazanarak egemenlik alanlarını Anadolu ve Balkanlarda genişletmişlerdir.⁴⁸ Kuruluş döneminde Osmanlı padişahları her ne kadar Hıristiyan hanedanlara mensup kadınlarla evlendikleri kadar kendilerine ve şehzadelerine Anadolu beylerinin kızlarını da eş olarak almışlardır. Kendi kızlarını ise daha çok beyler, bey oğulları ve kul sisteminden gelen paşalar ile evlendirmişlerdir.⁴⁹ Osmanlı geleneğinde Orta Asya Türk devletlerinin ve Anadolu beyliklerinin aksine devlet toprakları hanedan üyeleri arasında bölünmüyordu.⁵⁰ Bundan dolayıdır ki hiçbir Osmanlı hanedanına mensup kız çocuğu baba toprağını

⁴⁴ Macar Kralı

⁴⁵ Düstürnâme-î Enverî, a.g.e., s.25-27.

⁴⁶ Necdet Öztürk, *14-15. Asır Osmanlı Kültür Tarihi-Devlet Düzeni Sosyal Hayat*, 1.Baskı, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2014, s.212.

⁴⁷ Mehmed Neşri, a.g.e., s.239.; Necdet Öztürk, *14-15. Asır Osmanlı Kültür Tarihi-Devlet Düzeni Sosyal Hayat*, 1.Baskı, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2014, s.213.

⁴⁸ Necdet Öztürk, a.g.e., s. 214.

⁴⁹ Necdet Öztürk, a.g.e., s. 212.

⁵⁰ Ayşe Kayapınar, *Kitap Tanıtımı; Nicolas Vatin-Gilles Veinstein, Le Sérailébranlé, Essai sur les mortsdépositions et avènements des sultans Ottomans, XVe-XIXesiècle (Sarsılan Saray, XIV.-XIX Yüzyıllarda Osmanlı Sultanlarının Ölümleri, Tahtan Çekilmeleri ve Cülüslarına Dair bir Derleme)*, Paris 2003, ISBN:2-213-60963-2,523, Belleten, Cilt: LXVIII, Aralık 2004, Sayı:253'ten ayırbaşım, Ankara 2005, s.743.

çeyiz olarak başka hanedanlara götürmemiştir.⁵¹ Osmanlı hanedanının gerçekleştirdiği evliliklerde dini inançlar ve izlemiş oldukları diplomatik stratejilerin yapılan evliliklerde önemli yer tuttuğu aşikârdır. Müslüman olan bir toplum inanışları gereği kız çocuklarını Müslüman olmayan bir erkek ile evlendirmezlerdi. Bu durum erkekler için engel teşkil etmiyordu. Müslüman olmayan bir kadın ile evlilik gerçekleştirebiliyorlardı. Evlilik konusundaki bu dini inanış ve oluşan gelenek vatan toprağının bölünmesini engellemek açısından önemli görülmekteydi. Bugün halen Müslüman olan toplumlarda bu gelenek görülmektedir. Bu bilgileri destekler nitelikteki evlilik ise I. Murat'ın kızını Karamanoğlu Alâaddin Bey ile evlendirmesidir.⁵²

Toprağın çeyiz olarak verildiği en dikkat çeken evliliklerden birisi Murat Hüdavendigâr'ın oğlu Yıldırım Bayezid'i Germiyanolu Beyinin kızı Devlet Hatun ile evlendirdiği düğündür. Osmanlılar, Germiyanolu beyliği ile akrabalık kurarak ve çeyiz yoluyla büyük miktarda toprak almışlardır. Bu düğünü XIV. ve XV. yüzyıl Osmanlı kronikleri detaylı bir şekilde anlatmaktadırlar. Bu düğünü teferruatlı bir şekilde anlatılması Osmanlı toplumunda gerçekleşen düğünlerin ana hatlarını belirlememiz anlamına gelmektedir. Öncelikli olarak Murat Hüdavendigârı Anadolu'da siyasi olarak genişlemek için atılımda bulunmuştur. Osmanlılar bu dönemde komşuları Germiyanolu ile çatışma içinde olmak istemiyorlardı. Bu evliliğin asıl gerçekleşmesine vesile olan Germiyanogullarının rakipleri olan Karamanoğullarından korkmasıydı. Germiyanogullarının daha önceki mücadelede Karamanlılara karşı Hamitoğullarının yanında yer alması ve bu sebepten dolayı kendilerini tehdit altında hissetmeleri onları Osmanlılar ile anlaşma yolunu seçmeye itmiştir. Germiyanolu beyi Süleyman Şah yaşlandığını ileri sürerek oğlu Yakub'a Osmanogulları ile iyi geçinilmesi gerektiğini anlatır ve bunun için evlilik yapıldığında akrabalık ilişkisi kurmanın iyi olacağını öğütler.⁵³ Bunun üzerine Germiyanolu beyi Osmanlı ile siyasi birlik kurmak isteyerek kızı Devlet Hatun'u⁵⁴ Osmanlı şehzadesi Yıldırım Bayezid'e vermek ister. Akabinde elçi olarak İshak Fakih'i bir heyet ve kıymetli hediyeler eşliğinde Murat Hüdavendigara gönderir. Anlaşma sağlanır ve Germiyanolu Süleyman Şah kızı Devlet Hatunu Osmanlı şehzadesi Bayezid ile nişanlar ve Hicri 783 (Miladi 1381/82) yılında düğün gerçekleşir.

⁵¹ Ayşe Kayapınar, *a.g.e.*, s.743.

⁵² Necdet Öztürk, *a.g.e.*, s.213.

⁵³ Necdet Öztürk, *a.g.e.*, s.215.

⁵⁴ Sultan Hatun olarak da bilinmektedir.

Bu dönemde elçilere sadece siyasi olarak değil sosyal anlamda da çok iş düşmekteydi. Bu evliliğin gerçekleşmesi için atılan ilk adım elçinin atlar, piş keş ve tonuzlu bezlerinden hediyelerle Osmanlı sarayına gitmesi olmuştur.⁵⁵ Süleyman Şah, kızını Murad Hüdavendigâr'ın oğlu Bayezid'e layık görürse, kızının cihazı (çeyiz) olarak birkaç hisarı Osmanlılara vermeyi teklif etmiştir. Bu yerler arasında Kütahya, Simav ve Tavşanlı bulunmaktadır. Sultan Murat Han Gazi bu teklifi kabul ederek kavlı ü karar muhkem edilmiştir.⁵⁶ Osmanlı'da çeyiz konusunda taraflar anlaşıp bir karara varılırsa bu netice "çeyiz defterine" yazılırdı. Osmanlı devletinde çeyiz defteri bir nevi evlilik sözleşmesi ile eşdeğer görülürdü. Çeyiz defterin tutulması karşılıklı iki tarafın anlaşması demektir. Çeyiz konusunda anlaşmaya varılınca çevre beyleri düğüne okuyucular tarafından çağrılmaya başlanırdı. Murat Hüdavendigâr Bursa'ya dönerek düğün hazırlıkları yaparak komşu Türk beyliklere ve Müslüman devletlere davetiyeler yollamıştır.⁵⁷ Okuyucu Osmanlı devletinde davete misafirlerin icap etmesi için gönderilirdi. Düğün için Evrenoz Bey, Karamanoğlu, Hamidoğlu, Saruhanoğlu, İsfendiyar Beğ ve Mısır Sultanı'na okuyucularla davet gönderildi.⁵⁸ Düğünde dikkatte şayan bir konu ise "protokol usulü" ne göre herkes mertebesince okuyucu gönderilir gelen misafirler de bu sıralamaya göre otururdu. Mısır elçisi protokol gereği en başa takdim edilmiştir.⁵⁹ Gelen beğler ise şaşaalı hediyeler getirirdi. Atlar, develer, katırlar mübalağalı şekilde düğüne icabet edenler tarafından düğün sahibine getirilirdi ki bu da kendisinin sahip olduğu mal varlığın gücünün ifadesi olduğu kadar düğün sahibinin büyüklüğün de göstergesiydi. Düğüne icabet eden Evrenoz Beğ saçu(hediye) olarak 100 kız cariyeye, 100 oğlan cariyeye getirmiş ve bu oğlanlarının 10'nun elinde 10 gümüş tepsi ve içi dolu flori, 10'nun elinde 10 altın tepsi ve içi dolu istevret (mücevher) ve 80'nin elinde gümüş maşrapalar ve gümüş ibriklerle düğüne katılmıştır.⁶⁰ Neşri Tarihi'ne verilen bilgiye göre ise bu altın ve gümüş tepsilerin içerisinde kızıl flori bulunmaktaydı. Bu tepsilerin kıymetli taşlarla bezenmiş olması da düğünün görkemini ve Evrenoz Beğ'in zenginliğini bir hayli gözler önüne sermektedir. Memluk Sultanı'nın elçisi Hacı Karınbay eğerleri kıymetli taşlarla süslü cins Arap atları hediye olarak getirmiştir. Mısır elçisinininki sıra ile Hamit, Saruhan, Aydın, Menteşe, Candar,

⁵⁵Mehmed Neşri, *a.g.e.*, s.205.

⁵⁶Mehmed Neşri, *a.g.e.*, s.205.

⁵⁷Mustafa Cezar, *a.g.e.*, s.124.

⁵⁸Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.79.

⁵⁹Mehmed Neşri, *a.g.e.*, s.207.

⁶⁰Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.80.

Karamanoğulları'nın armağanları takip etmiştir. Daha sonra sıra Osmanlı devleti erkânı ile ümerasına gelmiştir.⁶¹ Getirilen hediyeler arasında Evrenoz Bey'in getirdikleri en muhteşem olanlarıydı.

Bütün bunlardan önce gelini almak için saray erkânına mensup olanlar görevlendirilirdi. Bunlar kız alma ya da gelin alma dediğimiz merasimi gerçekleştirirdi. Osmanlı sarayına mensup olan çavuş başları, sipahiler, saray içerisinde çalışan hatunlardan dadı, kadı hatun bu heyet içinde yer alırlardı. Yıldırım Bayezid'in düğünü için Bursa kadısı Koca Efendi, kapı kullarından Aksungur Ağa ve onun oğlu Emri-âlem, çavuşbaşı Süle Çavuş oğlu Temür Han çavuş ve kapıkullarından 1000 sipahi gönderilmiştir.⁶² Hatunlardan ise Kadı'nın hatunu ve Bayezid Han'ın dadısı Dadı Hatun, Aksungur Efendinin hatunu ile birlikte 100 hatun gitmiştir.⁶³ Neşri tarihine göre Germiyanogulları'nın kızı Devlet Hatun'u almak için 2000-3000 kadar erkek ve kadın gitmiş, fakat bu sayı Aşıkpaşazade Tarihi'nde 1000-2000 olarak verilmektedir. Düğün Kütahya'da gerçekleşmişti ⁶⁴ Buradan anlaşıldığı gibi düğün gelinin yaşadığı yerde yapılmaktaydı. Gelen misafirler kız evinde güzel bir şekilde ağırlanıyordu. Kızı almak için Dadı Hatun ve Aksungur Bey'in eşi görevlendirilmiştir. Bu heyet Bursa'ya hareket gününe kadar ziyafetler ile ağırlanmıştır. Süleyman Şah kızı Devlet Hatun'u Koca Kadı Bayezid'in dayesine (dadı) teslim ederek damadının adamlarına hil'atlar giydirmiştir.⁶⁵ Süleyman Şah kendi çarşnigir başısı olan Paşacuk ağayı da gelin alayına memur etmiş zevcenin yengesi olarak da ağanın karısı vazifelenmiştir.

Bursa her taraftan gelen davetliler, komşu devletlerin elçileri ve heyetleri ile dolmuş, gözler yollarda gelin alayını beklemiş, gelin alayı geldiğinde ise düğün şenlikleri ve ziyafetler başlamıştır. Düğün yeşil ve kısa otlarla kaplı çayırılık bir alanda yapılmıştır. Şer'i nikâh kıyılarak şeker şerbetleri (cennet şarabı), safranla pişirilen pirinç tatlısı, koyun yahnisi, kuş kebabları yemek olarak ikram edilmiştir. Eğlence olarak ise askerler davul, kös, dümbelek çalarak 2500 kadın ve erkek ile "arus şehriyar" uğurlamıştır.⁶⁶

⁶¹Mustafa Cezar, *a.g.e.*, s.124.

⁶²Kapıkulu: Osmanlı Devletinin daimi ordusunun teşkil eden yaya veya atlı askerlerin bütününe verilen addır. Emir-i Alem: Sultan sancağını taşıyan ve onu korumakla görevli olan kişi. Çavuş başı: Padişahın huzuruna çıkacak olanlara eşlik eden kişi.

⁶³Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.80; Mehmed Neşri, *a.g.e.*, s.207.

⁶⁴Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.81.

⁶⁵Mustafa Cezar, *a.g.e.*, s.124.

⁶⁶Hadidi, *a.g.e.*, s.92.

Osmanlı hanedanı için yapılan düğünlerin en önemli yanı ise önemli bir yardımlaşmanın vesilesi olmasıydı. Düğünü tebrik amaçlı getirilen bu hediyeler gelenlere dağıtılırdı. Düğün merasimi bittikten sonra Murat, gelen hediyelerden namına hiçbir şeyi kabul etmemiş devlet hazinesine mal etmemiş, Evrenoz' un takdim ettiği 100 kız ve 100 erkek köleyi taşıdıkları kıymetli tepsi ve içindeki altın gümüş paralarla Memluk Sultanı'na sunulsun diye elçisi Karıbay'a teslim etmiştir. Mısır'dan gelen atları da Evrenoz Bey'e vermiştir.⁶⁷ Yıldırım Bayezid'e yapılan bu düğün Osmanlının en şaşaalı düğünü olarak kayıtlara geçmektedir. Dikkat çeken bir başka husus ise Aşıkpaşazade ve Neşri tarihinde Kütahya ve Simav'ın fethi hicretin 783'ünde vaki'i olundu denilerek çeyiz yoluyla gelen topraklara ve siyasi amaçlı evliliğe vurgu yapılmaktadır.

Bu düğün Osmanlı devleti açısından oldukça faydalı bir düğün olmuştur. Topraklarını genişletmek isteyen Murat Hüdavendigâr düğüne icabet eden Türk beyleri ile de siyasi olarak faaliyetlerini yürütmüştür. İncalcık, bu düğünde diplomatik ilişkilerin olduğu ve Murat'ın Rumeli'deki haraç güzergâhındaki Hıristiyan knezler'in de düğüne davet edildiğini söylemektedir.⁶⁸ Bayezid'in düğününden hemen sonra çeyiz olarak aldığı Kütahya'ya giden Murat Hüdavendigâr'dan Hamitoğlu beyliğinin başında bulunan Kemalettin Hüseyin Osmanlılarla sınırdaş olmasından dolayı korkmuştur.⁶⁹ Hamitoğlu Kemalettin Hüseyin memleketinin en güzel parçalarını teşkil eden Yalvaç, Karaağaç, Beyşehir, Seydişehir, Isparta ve Akşehir'i Osmanlılara satmıştır.⁷⁰ Sultan Murat, Karamanlıların isteğiyle bu düğün sırasında kızı Nefise Sultanı Karaman Hükümdarı Alâeddin Ali Bey ile nişanlamıştır.⁷¹ Osmanlı hanedan ile Anadolu ve Balkan hanedanları üzerinde izdivaç yoluyla bağlılık kurma I. Murat döneminde sık sık kullanılan bir usul olmuştur.⁷²

Yıldırım Bayezid'in babası hayatta iken gerçekleşen diğer bir evliliği ise Sırp Çarı Lazar'ın kızı Olivera olan evliliğidir⁷³. Bu evlilik ise tamamen diplomatik amaçlı yapılmış bir evlilikti. Sırpın üzerinde Osmanlı egemenliğinin artması ve Kosova Savaşı'ndan sonra Sırp tahtının boş

⁶⁷Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.80. ; Mustafa Cezar, *a.g.e.*, s.124.

⁶⁸Halil İncalcık, *a.g.e.*, s.95.

⁶⁹İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.175.

⁷⁰Mustafa Cezar, *a.g.e.*, s.122.

⁷¹Nicolae Jargo, *a.g.e.*, s.166. ; Halil İncalcık, *a.g.e.*, s.95.

⁷²Halil İncalcık, *a.g.e.*, s.95.

⁷³Laonikos Chalkondyles, *a.g.e.*, s.256-259.

kalması tehdit oluşturmaktaydı. Bunun üzerine Vulk oğlu Bayezid Han'a hediyelerle birlikte elçi göndererek hem tahtı kutlayıp hem de kız kardeşi Mara Despina (Olivera) ile evlenmesini istemiştir.⁷⁴ Yıldırım Bayezid'in bu evlilik sonucunda Aşıkpaşazade sohbet esbabını Laz kızından öğrendi demiş, Neşri tarihinde ise o güne kadar Osmanlı soyunda kimse şarap içmemiştir denmiştir.⁷⁵

Osmanlı padişahlarının yaptıkları evlilikler her ne kadar siyasi içerik taşısa da görülen şu ki kültürel alışveriş eşler arasında yadsınamaz bir gerçektir. Yine dikkat çeken bir husus 1390 yılında Olivera ile yapılan evlilik karşılığında Niğbolu dışında⁷⁶ "Semendire ve Güvercinlik" şehirlerinin Olivera'yı alma karşılığında sadaka olarak verilmiştir. Fakat Neşri bu konu ile ilgili "Güvercinlik'i verip Niğbolu ve öbürünü vermediler" demiştir.⁷⁷ Osmanlı Devleti'nde "mehir" geleneğinin olduğunun göstergesidir. Osmanlı sultanlarına ait düğünler konusunda ayrıntılı bilgi ve kayıtlar XVI. yüzyıldan itibaren daha detaylıdır. Bununla birlikte Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarından itibaren "mehir" bulunmaktaydı. Mehir; Sözlükte ücret, para anlamına gelmekte, evlenmeden önce ya da evlilik sırasında erkeğin kız tarafına ödenmesi gereken para yahut mal olarak tanımlanmaktadır.⁷⁸

Osmanlı hanedanına mensup şehzade kızları da devlet idari kadrosunda bulunan biriyle evlenebiliyordu. Yıldırım Bayezid'in büyük oğlu Emir Süleyman'ın kızını Bursa sancakbeyine eş olarak vermiştir. Düğün hediyesi olarak Geyve yöresinde Akhisar'da kâfirlerin bulunduğu Çardak köyü tımar olarak vermiştir.⁷⁹ Şehzadeler arasında diğer bir evlilik ise Musa Çelebi'nin siyasi yardımlaşmadan ötürü Eflak Voyvodası Mircea'nın kızı ile yaptığı evliliğidir. Bu evlilik neticesinde Musa Çelebi'ye Eflak ile birlikte Rumeli Beyliğinin verilmesiyle siyasi anlamdan başarı kazanılmıştır.⁸⁰ Osmanlı Devleti'nde gerçekleşen bu evliliklerde dini inanç ve şer'i usule göre Gayrimüslim kadınlar ile evlilikleri caizken yani yabancıardan gelin alırken kendi kanından olan Müslüman kızları Gayrimüslim erkekler ile

⁷⁴Hadidi, *a.g.e.*, s.118; Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.105. ; Mehmed Neşri, *a.g.e.*, s.331.

⁷⁵Friedrich Giese, *Anonim Tevarih-i Al-i Osman*, Haz. Nihat Azamat, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1992, s. 31; Neşri, *a.g.e.*, s.333. ; Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.95. ; Hadidi, *a.g.e.*, s.118.

⁷⁶Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.94.

⁷⁷Mehmed Neşri, *a.g.e.*, s.333, Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.94.

⁷⁸Mehmet Akif Aydın, "Mehir", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.28, Ankara 2003, s.389.

⁷⁹Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.117.

⁸⁰Mehmed Neşri, *a.g.e.*, s.477

evlendirmiyorlardı. Bu yüzden saray içerisinde bulunan Osmanlı hanedanına mensup kızlar devlet idari kadrosunda bulunan Müslüman erkekler ile evlendirip, geçimlerini daha rahat sağlamaları içinse tımar veriliyordu.

Osmanlı hanedanı ile Anadolu Türkmen hanedanları arasında yapılan ilk siyasi evliliğin bir rivayete göre Orhan Gazi döneminde başka bir rivayete göre ise I. Murat döneminde yapıldığı söylenmektedir.⁸¹ Enverî, Osmanlı tarihinin Kötürüm Bayezid olarak tanıttı Candaroğulları beylerinden Celaleddin Bayezid'in, Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa'nın kızı ile evlendiği ve bu evlilikten İsfendiyar'ın doğduğunu söyler.⁸² Uzun Çarşılı ise ilk olarak Kastamonu beyi II. Süleyman'ın, I. Murat'ın biraderi Süleyman Paşa'nın ismi bilinmeyen kızıyla evlendiğini daha sonra ise Sinop hükümdarı İzzeddin İsfendiyar Bey'in validesi tarafından Osmanlılara mensup olduğunu, Kötürüm Bayezid'in Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa'nın kızı ile evlendiğini söyler.⁸³

Yıldırım Bayezid'in oğullarından Musa Çelebi'nin Eflak beyi Mircea'nın kızı ile evlenerek Eflak beyi olduğunu Neşri tarihinden öğrenmekteyiz.⁸⁴ Bu nikah bu dönemde yapılan başka bir siyasi evliliğe örnektir. Muhtemelen 1409'da Sinop'tan Eflak'a geçip o tarihte evlenmiştir.

“Şöyle rivayet olunur ki Eflak kafiri, Rumeli akıncısından be-gayet zebun olup, huzurları kalmadığı ecilden beyleri, İsfendiyar'a mektup yazıp, adem gönderüp, Musa Çelebi'yi andan talep edib, yanına getirip, ana kendi kızını verip, Eflak iline anı bey eyliye. Kendisi dahi bu sebeple, Türk elinden halas ola. Çünkü bu tedbirleri kalbinde muhkem etti. Mektup ve adem gönderdi. Elçi gelip, Karamanoğlu'nun yanında Musa Çelebi ile buluşup, Eflak Bey'i namede ne demiş ise, Musa Çelebi bir bir anı malum edinip, tamam ferah olup, eyitti ki “asıl maksud dahi buydu” deyip, heman ol yerden kalkıp, yine İsfendiyar'a geldiler. Andan gemiler alıp Eflak iline geçtiler. Eflak Bey'i işitip, gayet ferah olup, kapısı halkı ile gelip, izaz ve ikram birle götürüp kondurup, ziyafetler edip, enva bahşişler etti. Andan kızını dahi ana verip, memlekete anı hakim kıldı. Musa Çelebi Eflak da bey oldu. Daha sonra Rumeli'ne beğ oldu.”⁸⁵

Fetret devrinde 12 yıllık siyasi bir kargaşadan sonra kardeşlerini saf dışı bırakıp tahta çıkan Çelebi Mehmed, Germiyanolu Süleyman Şah'ın kızı

⁸¹Necdet Öztürk (2014), a.g.e., s.213.

⁸²Düstürnâme-i Enverî, *Osmanlı Tarihi(1299-1465); 19-22 Kitaplar*, haz. Necdet Öztürk,2.Baskı, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2012, s. 23; Necdet Öztürk (2014), a.g.e., s.213.

⁸³Necdet Öztürk, a.g.e., s.213.

⁸⁴Mehmed Neşri, a.g.e., s.477.

⁸⁵Mehmed Neşri, a.g.e., s.477.

Devlet Hatun'dan doğmuştur. Anadolu Selçuklu Devleti'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan Dulkadiroğluları reisinin kızı Emine Hatun ile evlilik gerçekleştirmiştir.⁸⁶ Bu evliliğin altında ya da izdivaç nedeni ise çoğu zaman olduğu gibi siyasi odaklıydı. Dulkadiroğluları ile barış kurmak amacıyla Karamanoğlu Beyliği'nin yöneticisi kazaskerini elçi olarak gönderdi. Akabinde ise Dulkadiroğlu Süli Bey'in kızı Emine ile evlenmesi için hediyeler, armağanlar gönderip, nişan yaptılar.⁸⁷ Bu evliliğin dışında Osmanlı erken dönemine ait kronik eserler de Çelebi Mehmed'in diğer evliklerine ilişkin bilgiler bulunmamaktadır. Münir Ataların verdiği bilgiye göre ise Çelebi Mehmed, Emine Hatun ve Şehzade Hatun ile evlilik yapmıştır.⁸⁸

1421-1451 yılları arasında tahta kalan II. Murat'ın evlilikleri hakkında XIV. ve XV. yüzyıl kroniklerinde İsfendiyar Beğ'in kızı Halime Hatun ile evliliği ve Sırp Despotu Vulkoğlu'un (DuradBronkovic) kızı Mara ile olan evlilikleri hakkında bilgiler mevcuttur. Bu iki evlilik de siyasi ilişkilere dayanmaktaydı. Kaynaklarda ilk olarak Candaroğlu İsfendiyar Bey'in kızı Halime Hatun⁸⁹ (Âlime) ile olan evliliği ve kız alma merasimine ilişkin bilgiler verilmiştir. Bu düğün esbabı için saray içerisinden heyet-i mecmuama gönderilmiştir. Gelin almaya "Erenler, Çaşnigarbaşı Elvan Beğ, kapıkulları, iki hadım ağa; Reyhan Paşa, Şerefüddin Paşa gitmiştir. Heyette yer alan kadınlar arasında Hacı Halil Paşa'nın hatunu, Sultan Mehmed'in dadısı Dadı Hatun, Meriç Bula ve Paşa Kirecim, Germiyanoğlu Yakup Beğ'in hatunu Hünkâr Şah'ın hatunu Kastamonu'ya gitmişlerdir. Burada kız evinde konaklayıp iyi bir şekilde ağırlanmışlardır."⁹⁰ Bu sırada Arnavut üzerine gazada olan Sultan II. Murat düğün için Bursa'ya gelmiş fakat bu düğünü İsfendiyar Beğ Dürekani'de (Kastamonu) yapmıştır.⁹¹ Düğün hazırlıklar başlamış, ehl-i dergaha düğün haberi duyurulmuş, çayırılık alana padişah çadırı kurulmuş, ziyafetler verilmiş, erkanı devlet gelini almaya 2000'den fazla asker, dadılar, kadın ve erkek gitmiş, davul ve kösler

⁸⁶Necdet Öztürk, (2014),*a.g.e.*, s.129.

⁸⁷Mehmed Neşri, *a.g.e.*, s.445.

⁸⁸Münir Atalar, "Osmanlı Padişahları", *İlahiyat Fakültesi İslami Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Ankara 1998, s. 432.

⁸⁹Chalkkondyles Halime Hatun'un yeni eşi'nin daha sonradan sarayda görevli olan İshak paşa olduğunu söyler. Laonikos Chalkkondyles, *a.g.e.*, s.160-163.

⁹⁰Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.140-141. Yıldırım Bayezid ve I.Murat'ın düğünü için gönderilen kapıkullarının sayısı verilmişken burada Sultan Murat'ın Halime Hatun'u almak için gönderdiği kapıkullarının sayısı verilmemiştir. Aşıkpaşazade ve Neşri Tarihinde Vulk diye geçen Mara Despina'nın babası Durad Brankovic 'tir.

⁹¹Aşıkpaşazade, *a.g.e.* s.141.

eşliğinde Kastamonu’da büyük ziyafetler ile ağırlandılar, akabinde İsfendiyar’ın kızına verdiği çeyiz ile birlikte resm-i adet yerine getirilmiştir.⁹²II. Murat kızı helalliğine almıştır.⁹³ Bu heyet-i mecmua gelini alıp Bursa’ya Hünkâr’a getirmişlerdir⁹⁴ ve düğün 1424-1425 yılında gerçekleşmiştir.

Bu düğünün gerçekleştiği sırada Sırp Despot Vulk oğlu Durad Bronkovic’in İshak Beğ’in oğlu Deli Paşayı⁹⁵ hisara hapsedmesinden ötürü Sultan Murat Laz vilayetinin zapt olmasını emretmiştir. Bunun üzerine Sultan Murat’ın ikinci eşi Mara Despina ile olan evliliği gerçekleşmiştir. Bu evlilik siyasi ilişkilere dayanan evliliklerden biriydi. Sultan Murat’ın Laz (Sırp) vilayeti üzerine siyasi emellerini engellemek için Sırp Despotu Jori Bronkovic’e elçi göndererek kızı Mara ile gerçekleşecek evlilik neticesinde ılımlı bir politika oluşturmak için yapılmış bir evlilikti. Bu amaçla Vulk oğlu Jori paşalar ile Sultan Murat’a kızının cihazının hazır olduğunu ve çeyizi alınması yönünde haber göndermiştir.⁹⁶ Evlenecek olan kızların “gelin” olduğunu simgeleyen cihaz denilen şey kızın evlendiği zaman ihtiyacı olan araç, gereç ve bunların yanında düğün hediyesi sayılabilecek para, mal, cariyeye vb. gelinin beraberin de götürdüğü şeylerdir.

Dikkate şayan olan Despot Vulk’un Aşıkpaşazade tarihinde yazdığı gibi kızını “cariye” olarak görüp “cariyenizi alın” demesi, sadece Osmanlı toplumu içinde kullanılan bir adlandırma değildi. Yabancı kadınlarla evlenmek bir gelenektir ya da cariyeye edinmek fakat bu cariyeler çocuk doğurduklarında konumları ve unvanları da değişmekte. Cariyeler kuruluş yıllarında genellikle savaş sırasında esir alınanlardan olmuşsa da zamanla bu durum değişmiştir. Odalık olarak alınan cariyelerde mevcuttu fakat bunlar çocuk sahibi olduklarında ya da padişah tarafından beğenildiklerinde hediyeler verilir ve kadınlarından biri de olma ihtimali vardır. Bu konu üzerine Osmanlı toplumunda gelişmeler daha çok XVI. yüzyıldan itibaren yaygınlaşmıştır. XIV. ve XV. yüzyıllarda daha çok siyasi ilişkilerden ötürü

⁹²Hadidi, *a.g.e.*, s.170-171.

⁹³Helal: Allah’ın müsaade ettiği, haram olmayan, dinî bakımdan kullanılmasında, yenişip içilmesinde, dokunulmasında veya bakılmasında nehiy olmayan şeydir. Bkz. F. Giesse, *Anonim Tevarh-i Al-i Osman*, Haz. Nihat Azamat, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1992, s.69, Bu düğün Hicretin 828 yılında olmuştur.

⁹⁴Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.141.

⁹⁵Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.141.

⁹⁶Halil İnalçık, *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları (1302-1481)*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 2010, s. 143. Kızına 400.000 duka ve büyük bir çeyiz verdiğini söylemiştir; Mehmed Neşri, *a.g.e.*, s.665.

yabancı kadınlar ile evlilik yapılmıştır. Sultan Murat bu evliliğin gerçekleşmesi için kızı almak üzere bir heyet görevlendirilmiştir. İshak Bey'in hatunu, Hadım Reyhanı, Özbek Ağa'yı ve iki binden fazla erkek ve kadın Semendire'de kız tarafınca hürmet ile ağırlandı. Vulk gelinin *cihaz defteri*'ni Oruz Bey Ağa'ya vererek,⁹⁷ “bu cihazı kızıma değil, hünkâra verdim, dilerse cariyesine versin dilerse gayr-ı cariyelerine versin” demiştir.⁹⁸ Bu bilgilerden yola çıkarak ister Müslüman olsun ister Gayr-i Müslim olsun gelin her zaman kendisi için hazırlanmış olan çeyiz ile birlikte evliliğine adım atmaktaydı.

Müslüman olmayan fakat evlenen kadınlar da cariye olarak adlandırılmaktaydı. Kızın getirdiği çeyizi hünkârda kullanma hakkına sahipti. Sultan II. Murat bu evliliği için yapılacak olan düğünü hoş karşılamamıştır. “Bir sipahi kâfirin kızına düğün ne gerek” demiştir ve verdiği çeyizi kız ile birlikte Bursa'ya gönderdi.⁹⁹ Osmanlı kaynaklarında düğünün yapılmadığına ilişkin bilgiler vardır. Fakat Bizans kaynaklarında düğünün görkemli bir şekilde 4 Eylül 1435 tarihinde Edirne'de yapıldığı yazılıdır.¹⁰⁰ Osmanlı devletinde diplomatik ya da siyasi amaçlarla çok ulu diye isimlendirilen düğünler gerçekleştiriliyorken yine diplomasi gereği bir düğüne yapılması gereğinin altında değer verildiği de oluyordu.

1433 Haziran ayında evlilik sözleşmesi hazırlandı ve Mara hukuken II. Sultan Murat ile nişanlanmış oldu.¹⁰¹ Evlilik gerçekleştiğinde Mara 21 yaşında idi.¹⁰² Sultan II. Murat'ın bu zamanda bir eşi daha vardı. Düğün Müslüman usullerine göre yapılmış fakat bu durum Ortodoks Kilisesi tarafından kabul edilmemiş, Mara ise Hıristiyan inancını koruyarak kocası Murat'a sadık kaldığını bildirmiştir.¹⁰³ Despot kızı Mara'ya Müslüman olmadığı için değil bir sipahinin kızı olduğunu ileri sürmesi sınıf ayrımı gözetildiğini düşündürmektedir. Ancak bu durum her Müslüman olmayan gelin için geçerli bir sebep değildi.

⁹⁷*Tevarih-i Al-i Osman (1299-1523)*, Haz. Necdet Öztürk, İstanbul, Marmara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1991, s.194. ; Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.160; Mehmed Neşri, *a.g.e.*, s.621.

⁹⁸Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.160.

⁹⁹Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.160.

¹⁰⁰Mikhael Dukas, *a.g.e.*, s.183-184.

¹⁰¹Donald M. Nicol, *Bizans'ın Soylu Kadınları 1250-1500*, Çev Özden Arıkan, 2.Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2015, s.122.

¹⁰²Donald M. Nicol, *a.g.e.*, s.122.

¹⁰³Donald M. Nicol, *a.g.e.*, s.122.

Sultan Murat kızı Sultanzâde'yi 1440 / H.844 tarihinde Edirne'de İsfendiyaroğlu Kaya Beğ ile evlendirmiştir.¹⁰⁴

İstanbul'u feth eden ve 1451-1481 yıllarında tahta kalan II. Mehmet (Fatih Sultan Mehmet), babası II. Murat hayattayken Dulkadiroğlu Süleyman Bey'in kızı Sitti Mükrim Hatun ile evlenmiştir.¹⁰⁵ II. Murat'ın 1448 yılında II. Kosova gazasından döndükten sonra Halil Paşaya oğlu Mehmed'i evlendirmek istediğini ve Dulkadiroğulları ile olan sadakat ve dostluk ilişkisinden ötürü Dulkadiroğlu Süleyman Paşa'nın kızını gelin olarak almak istediğini söylemesi üzerine Amasya'da bulunan Hızır Ağa ve hatunu göndermesi ile evlilik adımları atılmıştır.¹⁰⁶ Süleyman Bey'in beş kızı vardı ve bu kızlar içerisinde Hızır Ağa'nın eşi birini beğenip eline yapışıp iki gözlerinden öptükten sonra kızın parmağına hatem-i cevher¹⁰⁷'i geçirmiştir. Kızın güzelliği ve ahlakı anlattıktan sonra II. Murat bu evliliğe onay vermiştir.¹⁰⁸ Akabinde Hızır Paşa'nın hatunu, Rum ayanları ve hatunları Süleyman Paşa'ya giderek hürmet ile ağırladıktan sonra kızı töre gereğince yapılması gerekenler yapılmış ve kız alınarak Edirne'ye getirilmiştir.¹⁰⁹ Düğün gerçekleşmiş ve Sitti Hatuna şer'i nikâh yapılmıştır.¹¹⁰ Kızın çeyizi gelirken dağılıp yok olduğu için¹¹¹ ve Hünkâr tarafından az bulunması sebebiyle kızın çeyizine hünkâr kendisine layık bir şekilde artış yapmış ve etrafın beyleri, ulema ve fukaralar da düğüne davet edilerek gelen hediyeler ulema ve fukaraya dağıtılmıştır.¹¹² İncalcık ise II. Murat Arnavutluk seferine katılmış ve Akçahisardaki başarısızlık sebebiyle Edirne'de düğün düzenlemiştir, bu düğün 1450 yılı Kasım-Aralık gibi yapıldığını söylemektedir.¹¹³

Dukas ise bu düğünün detayları hakkında "gelin yanında ölçüye ve hesaba gelmez bir hazine ve hesabı olmayan çeyiz getirmiştir. Kayınbabası II. Murat ise gelini Siti Hatun'un Gelibolu Boğazına yaklaştığını öğrendiğinde

¹⁰⁴Oruç Beğ, *a.g.e.*, s.58.

¹⁰⁵Laonikos Chalkondyles, *a.g.e.*, s.352-353.; Mikhael Dukas, *a.g.e.*, s.199-200.

¹⁰⁶Hadidi, *a.g.e.*, s.217.

¹⁰⁷Hatem-i cevher: Üzerinde yazı olan ve mühür yerine kullanılan kıymetli taş ile süslenen yüzük.

¹⁰⁸Mehmed Neşri, *a.g.e.*, s.665.

¹⁰⁹Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.184.

¹¹⁰Hadidi, *a.g.e.*, s.219.

¹¹¹Mehmed Neşri, *a.g.e.*, s.665.

¹¹²Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.185.

¹¹³Halil İncalcık, *a.g.e.*, s.162-163.

hemen Edirne'den yüksek rütbeli yöneticileri, hafif donanımlı askerleri gelini saraya getirmeleri için göndermiştir. Sultan II. Murat gelinini büyük sevinç ile karşıladıktan sonra gerçekleşecek olan düğün töreni hazırlıklarına başlanmış Hıristiyan ve Türk ayırım yapılmadan merasime herkes davet edilmiştir. Düğün törenine katılan davetliler hediyeler ile gelmiş düğün şenliği Eylül ayında başlayıp Aralık ayın bitmiştir. Gelin ile gelen akrabaları hediyeler eşliğinde uğurlanarak karı-koca (II. Mehmet ve Sitti Hatun) Manisa Sancağına gitmiştir.”¹¹⁴

Aşıkpaşazade'de verilen bilgiler doğrultusunda Karamanoğlu Bey'i İbrahim Bey kızını Fatih Sultan Mehmet'e vermek istemiş ve kızı Gülşah Hatun'u II. Mehmet'e eş olarak vermiştir.¹¹⁵ Bu evlilik Osmanlıların Orta Anadolu'da üstünlük kurmaları üzerine Karamanoğullarının ve Osmanlı devletinin siyasi çıkarları doğrultusunda yapılmıştır. Sultan Mehmet'in Akşehir'i fethedip Konya'ya ilerlemesiyle İbrahim Bey'in Osmanlı aleyhine yapmış olduğu faaliyetlerinden pişmanlık duyup barış ümidiyle af dilemiştir. Paşalar elçi olarak gönderilmiştir.¹¹⁶

“Karamanoğlu eydür ki “kızum vereyüm ve her yıl seferine girü bile varayum deyüp eydür. İmdi ümidir kim sultanum dahi merhamet ede” dediler. Bu kelamı paşalardan işidicek kabul etdi. Gine vilayetini mukarrer etdi. Döndü gine kendü vilayetine gitdi.”¹¹⁷

Metnin anlatımından da anlaşılacağı üzere farklı hanedanlar arasında gerçekleşen düğünler iki hanedan arasında var olan siyasi mücadelenin bir sonucu ve bunun toplumlara ilanı olarak da yorumlamak mümkün görünmektedir.

Sonuç

Osmanlı hanedanının evliliklerine dair düğün kayıtlarına daha sonra kaleme alınmış olsalar dahi devletin kuruluşundan itibaren rastlamaktayız. Düğünlere ilişkin detaylı bilgiler XVI. yüzyıldan itibaren daha detaylı kaleme alınmış ve o tarihten itibaren de birtakım değişiklikler yaşamıştır. XIV. ve XV. yüzyılda Osmanlı hanedanı üyelerinin gerçekleştirmiş olduğu evlilikler kimi zaman yüzeysel kimi zamansa detaylı olarak anlatılmıştır. Dönemin kaynakların da verilen bilgiler sınırlı olduğu için detaylı bir şekilde anlatmak oldukça güçtür. Çünkü kuruluş dönemini anlatan kronikler Osmanlı Devleti'nin daha çok siyasi faaliyetlerine ağırlık vermiştir. Osmanlı

¹¹⁴Mikhael Dukas, *a.g.e.*, s.200.

¹¹⁵Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.189-190.

¹¹⁶Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.189.

¹¹⁷Aşıkpaşazade, *a.g.e.*, s.190.

düğünleri esnasında gerçekleşen gelenek ve görenekler, yeme içme, eğlence ve dini hayatları konusunda tespit yapılmıştır. Evlilik müessesinin beylikten devlete geçme hususunda önemli bir olgu olduğu tespit edilmiştir. Hanedana ait düğün merasimleri Osman Gazi'den başlayarak Fatih Sultan Mehmed'e kadar tahta çıkmış padişah ve padişah ailesine mensup kişilerin yapmış oldukları evlilikler üzerinde durulmuştur.

Osmanlı Devleti'nde düğünleri yapılma kararı verildikten itibaren düğün gerçekleşene kadar gelenekler doğrultusunda yapılmış olan hazırlıklar tespit edilmiştir. Evlilik düğünleri gerçekleşmeden önce kız alma merasimi, saray ve devlet yönetiminde bulunan şahısların kız almaya gitmesi, çeyiz için yapılan anlaşmalar, düğün esnasında gerçekleşen eğlenceler, yemek, düğün merasimi için getirilen hediyeler ve en önemlisi ise düğünlerin uzun sürmesiyle gelen misafirlerin gün güm protokol usulüne göre konukların oturtulması idi. Düğüne gelen halk, fakara kimseler hediyeler ile gönderilir yedirilir içirilirdi. Osmanlı Devleti'nde sosyal devlet anlayışının ön planda olması ve düğünün zenginliğin bir parçası olduğu bilgilerine de ulaşılmıştır.

Hanedana mensup kişilerin yabancı kadınlarla evlendikten sonra bu yabancı kadınların isimleri ise değiştirildi. Dinlerinin değiştirilmesi konusunda kaynaklar herhangi bir baskı yapılmadığı da dikkate şayan bir bilgidir. Kuruluş döneminden itibaren her alanda hoşgörü politikası mevcuttur.

Osmanlı Devleti kuruluş yıllarında siyasi ve diplomatik olarak egemenlik sahasını genişletmek istemesi üzerine onu temsil eden Osmanlı hanedanı birçok siyasi evlilikler gerçekleştirmiştir. Osmanlı sultanlarının yabancı devletleri temsil eden hanedanlara mensup kadınlarla evlenmeleri Anadolu, Rumeli ve Balkanlarda Osmanlı egemenlik sahasının genişlemesinde etkili rol oynamıştır. Osmanlı sultanları Bizans prensesleri, Sırp prensesleriyle ve Anadolu beylerinin kızları ile evlenerek akrabalık kurmuşlardır. Bu akrabalıktan doğan yakınlık sayesinde de diğer faktörlerle birlikte topraklarını hızla genişletmiştir. Düğünlerin kuruluş politikası gereği siyasi amaçla gerçekleştiği bir gerçektir. Düğünler esnasında siyasi ve diplomatik ilişkilerin iyileştiği de yadsınamaz bir gerçektir. Çalışma içerisinde bazen kötü giden bazense iyi giden siyasi ilişkilerin ardından düğün gerçekleşmesi de bunu kanıtlar niteliktedir.

Kaynakça

- Anonim Osmanlı Kroniği(1299-1512)*, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yayınları İstanbul 2015.
- Aşıkpaşazade, *Osmanlı Tarihi(1285-1502)* Haz. Necdet Öztürk, 1.Baskı, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2013.

- Atalar Münir , “Osmanlı Padişahları”, *İlahiyat Fakültesi İslami Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Ankara 1998.
- Aydın Mehmet Akif , “ Mehir”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.28, Ankara 2003.
- Belge Murat, *Osmanlı'da Kurumlar ve Kültür*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008.
- Bryer Anthony ,“Greek Historians on the Turks: Thev Case of theFirst Byzantine-Ottoman Marriage”*Peoples and Settlement in Anatolia and the Caucasus, 800-1900*, Variorum Reprints, London 1998.
- Cezar Mustafa, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.I, TTK Yayınları, Ankara 2010.
- Chalkondyles Laonikos, *The Histories*, C.I, Kitap 1-5, çev. Anthony Kaldellis, 1. Baskı, Harvard University Press Cambridge Massachusetts, London 2014.
- Chalkondyles Laonikos, *The Histories*, C.II, Kitap 6-10, Çev. Anthony Kaldellis,1. Baskı, Harvard University Press Cambridge Massachusetts, London 2014, s.160-163
- Doukas Mikhael, *Tarih: Anadolu ve Rumeli 1326-1462*, Çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2008.
- Düstürnâme-i Enveri, *Osmanlı Tarihi(1299-1465); 19-22 Kitaplar*, haz. Necdet Öztürk, 2.Baskı, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2012.
- Giese Friedrich, *Anonim Tevarih-i Al-i Osman*, Haz. Nihat Azamat, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1992.
- Hadidi, *Tevarih-i Al-i Osman (1299-1523)*,Haz. Necdet Öztürk, Marmara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1991.
- Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.I, Çev. Mehmet Ata, Haz. Mümin Çevik-Erol Kılıç, İstanbul Medya Ofset Yayınevi
- İnalcık Halil, *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları (1302-1481)*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 2010, s.21
- Jargo Nicolae, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C.I, Haz. Erhan Afyoncu, İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2005.
- Kayapınar Ayşe, *Kitap Tanıtımı; Nicolas Vatin-GillesVeinstein, Le Sérailébranlé, Essai sur lesmortsdépositions et avènementsdessultansOttomans, XIVe-XLXesiécle(Sarsılan Saray, XIV.-XIX. Yüzyıllarda Osmanlı Sultanlarının Ölümleri, Tahtın Çekilmeleri ve Cülüslerine Dair bir Derleme)*, Paris 2003, ISBN:2-213-60963-2,523, Belleten, Cilt: LXVIII, Aralık 2004, Sayı:253'ten ayırbaşım, Ankara 2005.
- Mehmed Neşri, *Kitab-ı Cihannüma Neşri Tarihi*, Haz. Faik Reşit Unat-Mehmet Altay Köymen, C.I, 4.Baskı, TTK Yayınları,Ankara2014.
- Neşri Mehmed, *Kitab-ı Cihannüma Neşri Tarihi*, Haz. Faik Reşit Unat-Mehmet Altay Köymen, C.I, 4.Baskı, TTK Yayınları, Ankara 2014.
- Nicol Donald M., *Bizans'ın Soylu Kadınları 1250-1500*, Çev Özden Arıkan, 2.Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2015.

Karakoç, K. (2020). XIV. ve XV. Yüzyıllarda Osmanlı Hanedanında Gerçekleşen Evlilikler. ABAD, 3(5), 61-85.

Oruç Beğ, *Oruç Beğ Tarihi (Osmanlı Tarihi 1288-1503)*, Haz. Necdet Öztürk, 1.Baskı, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2014.

Öztürk Necdet, *14-15. Asır Osmanlı Kültür Tarihi-Devlet Düzeni Sosyal Hayat*, 1.Baskı, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2014.

Reinert Stewen W. , “Orhan” *The Oxford Dictionary of Byzantium*, ed. Alexander. P. Kazhdan, C.I-III, Oxford Üniversitesi Yayınları, 1.Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991.

Tevarih-i Al-i Osman (1299-1523),Haz. Necdet Öztürk, İstanbul, Marmara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1991.

Tursun Bey, *Târîh-i Ebü'l -Feth*, Haz. Mertol Tulum, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1977.

Uluçay Çağatay, *Harem II*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1992.

Uzunçarşılı İsmail Hakkı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.I, 7. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1998.